

Notes mínimes d'un paisatge: a propòsit dels colors i els noms de lloc (II)

per Esteve Betrià

La lectura del breu article de l'amic Carles Riera sobre els colors i els noms de lloc que ressenyava en el número anterior de LLENGUA NACIONAL em va fer reflexionar sobre dues, si voleu, nimietats filològiques. La primera l'he exposada en el precedent número de la revista; la segona, que ara inicio, pren per excusa l'ús que en català fem dels adjectius *roig/roja* i *vermell/vermella* en l'anomenada llengua estàndard, o llengua comuna, i, de retruc, en l'onomàstica.

Com tothom sap, l'adjectiu *vermell/vermella* és, a grans trets, propi del lèxic bàsic dels dialectes orientals del català (només cal fer un cop d'ull al *Diccionari català-valencià-balear* de Mn. Alcover o al *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* de Joan Coromines per a confirmar-ho), mentre que l'adjectiu *roig/roja* –amb el mateix valor semàntic que *vermell/vermella*– és, en principi, característic del lèxic bàsic dels dialectes occidentals. Dic *en principi* perquè certament l'adjectiu *roig/roja* també és present en els dialectes orientals, i en la llengua estàndard, sobretot quan es fa servir per a adjectivar noms propis que en castellà contenen la forma *rojo/roja* –o en francès la forma *rouge*–; així trobem, per posar uns quants exemples, que en l'actualitat la *Cruz Roja*, el *Ejército Rojo*, la *Bandera Roja*, etc. de l'espanyol –o la *Croix Rouge*, l'*Armée Rouge*, le *Drapeau Rouge*, etc. del francès– són, respectivament, en el català general, en la llengua estàndard, la *Creu Roja*, l'*Exèrcit Roig* i la *Bandera Roja*.

Fins i tot trobem l'adjectiu *roig/roja* en topònims compostos com ara la *Mar Roja*, nom que rep el braç de l'oceà Índic que separa la península Aràbiga de l'Àfrica nord-oriental, també conegut internacionalment per golf Aràbic o mar Eritreu i localment amb el nom de Bahr el Ahmar. Tal com es recull en l'esmentat article de Carles Riera aquesta mar Roja «deu el seu nom a les taques vermelles, de les algues, que apareixen en certes èpoques en la superfície»; però llavors, em pregunto, si les algues són 'vermelles', per què la mar és 'roja'? No deu pas ser que el castellà (*el mar Rojo*) i, secundàriament –o no–, el francès (*la Mer rouge*) han deixat, una altra vegada, la petjada en l'onomàstica catalana d'importació?

Les actuals solucions catalanes per a aquests noms propis no són les úniques possibles, encara que siguin referendades per l'ús general entre els parlants catalans i per la *Gran enciclopèdia catalana* i el seu *Gran atlas català*; només cal que fem un cop d'ull a la tercera llengua romànica, reconeguda com a tal per la romanística internacional, de la Península Ibèrica, el galaicoportuguès, i veurem com els noms propis adés apuntats són, respectivament, *a Cruz Vermelha*, o *Exército Vermelho* i *a Bandeira Vermelha*. El portuguès, com ja deveu haver endevinat, ha fet seu el Bahr el Ahmar amb els noms de *Mar Vermelha* i, també, de *Golfo Arábico* i *Mar Eritreu*.

A mi, com a parlant del català nord-occidental, aquests casos –i més que no esmento per no allargar

en excés aquesta nota (vegeu, si de cas, què en diu Joan Coromines quan comenta el terme polític *roig/rojos*)– favorables a la solució *roig/roja* per sobre de la solució *vermell/vermella*, ja m'està bé; però llavors, a què ve traduir, tal com fa l'amic Riera i la GEC, els nombrosos exemples del topònim *Red River* com el *riu Vermell*? Per què no el *riu Roig*? Potser del que es tracta és de no traduir els topònims moderns, més o menys exòtics, o que no tenen gaire tradició en català i deixar aquests topònims en la llengua original; especialment, quan es tracta d'una llengua tan pròxima i a hores d'ara tan coneguda com l'anglès. ♦

